

VERSLAG

VAN DE NAAMKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1965

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1965—1966

COMMISSIE VOOR NAAMKUNDE

Verslag over 1965

De Commissie voor Naamkunde verloor in het afgelopen jaar haar lid Prof. Dr. J. F. Niermeyer, die sinds de oprichting daarvan deel uitmaakte. Zijn overlijden op 12 december betekent voor de afdeling Naamkunde een gevoelig verlies.

De commissie vergaderde in het verslagjaar éénmaal, op 8 maart.

Dr. P. J. Meertens legde op 30 september zijn functie van directeur van het bureau van de Centrale Commissie neer. In verband daarmee nam hij tevens ontslag als secretaris-penningmeester van de Naamkundecommissie. In zijn plaats werd als secretaris-penningmeester aangewezen de nieuwbenoemde directeur van het bureau van de Centrale Commissie, Dr. D. P. Blok. De heer Meertens werd benoemd tot buitengewoon lid. Overigens bleef de samenstelling van de commissie ongewijzigd.

Ten bate van een onderzoek dat verricht wordt aan het Nederlands Instituut van de Universiteit van Nijmegen, heeft de commissie dit jaar een negende vragenlijst doen uitgaan, waarin gevraagd werd naar de bijvoegelijke naamwoorden die van plaatsnamen gevormd worden. Op 31 december waren in totaal 170 exx. van deze lijst aan het bureau terugontvangen.

Als deel XXII van de reeks „Bijdragen en Mededelingen” verscheen een studie van Dr. J. B. van Loon over „Water en waternamen in Noord-Brabants Zuidwesthoek”.

Als deel XXIII van bovengenoemde reeks verscheen het verslag van het symposium, gehouden op 24 oktober 1964, waarop Prof. Dr. J. H. Brouwer en Dr. H. T. J. Miedema spraken respectievelijk over „Friese familienamen afgeleid van toponiemen” en „Genealogie en naamkunde in het noordoosten van Nederland”.

Van de gezamenlijk met de Vereniging voor Naamkunde te Leuven uitgegeven „Mededelingen” verschenen de afleveringen 3 en 4 van de 40e jaargang (1964). Daarin schreef de heer Blok een „In Memoriam” gewijd aan de in 1964 overleden germanist Dr. J. de Vries, en een artikel over „De Terpenatlas van Noord-Nederland”. Eveneens verschenen de afleveringen 1 t/m 4 van de 41e jaargang (1965), waarin de heer H. Buitenhuis een artikel schreef over „De familienaam De Vries”.

De Nederlandse delegatie van de Nederlands-Belgische Woorden-

lijstcommissie, die de wettelijke regeling van de schrijfwijze der Nederlandse plaatsnamen voorbereidt, en waarin de heren Meertens en Blok als adviserende leden zitting hebben, heeft verschillende keren op het bureau van de commissie vergaderd. De delegatie hoopt in 1967 met haar werkzaamheden gereed te komen. Zoals reeds in het vorige jaarverslag is vermeld, heeft de door de Deutsche Forschungsgemeinschaft benoemde redactie voor de heruitgave van Förstemann's Altdeutsches Namenbuch de heer Blok verzocht het Nederlandse materiaal te verzorgen. Onder zijn leiding is daarmee in het verslagjaar begonnen. De Deutsche Forschungsgemeinschaft heeft de heer R. E. Künzel, hist. cand., aangesteld om het materiaal te verzamelen, waarvoor hij zijn werkzaamheden aan en met de hulpmiddelen van het bureau verricht.

De heer Blok sprak op 14 april voor de Historische Vereniging „Alphen aan de Rijn” over de „Plaatsnamen in Zuid-Holland” en op 12 mei voor de Groningse Maatschappij voor Landbouw over „Het verzamelen van veldnamen”. De heer Buitenhuis sprak op 16 januari voor het Genootschap „Delfia Batavorum” te Delft over „Typen van Nederlandse familienamen” en op 16 juni voor de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Genealogische Vereniging over „De oorsprong van de Nederlandse familienamen”.

Op initiatief van de heer Blok werd op 21 en 22 mei aan het bureau van de commissie een bijeenkomst gehouden van specialisten over de vroegste Middeleeuwen. Behalve de initiatiefnemer waren daarbij aanwezig: Dr. W. J. de Boone (Amersfoort), mevr. Dr. A. W. Edelman-Vlam (Wageningen), Drs. W. A. van Es (Amersfoort), Dr. M. Gysseling (Sint-Amansberg), Drs. H. Halbertsma (Amersfoort), Prof. Dr. P. J. R. Modderman (Amersfoort), Prof. Dr. L. J. Pons (Loosdrecht), Dr. B. H. Stolte (Rozendaal N.Br.), Dr. P. L. M. Tummers (Nijmegen) en Prof. Dr. A. Weijnen (Nijmegen).

Op de medewerkersbijeenkomst van 13 februari te Tiel werd het bureau vertegenwoordigd door Drs. R. Rentenaar, op die van 8 mei te Raalte, van 5 november te Sittard en van 6 november te Maastricht door de heer Blok. Deze vertegenwoordigde het bureau tevens op het Internationale Germanistencongres, dat van 23 tot 27 augustus te Amsterdam werd gehouden en op de Studiedagen over vroeg-middeleeuwse agrarische geschiedenis, die van 22 tot 27 april te Spoleto werden gehouden. De heer Rentenaar vertegenwoordigde het bureau op een bijeenkomst van de vereniging „Oud-Leiden”, gehouden op 24 maart te Leiden.

De kopij van de Acta van het 8e Internationale Naamkundecongres kwam dit jaar gereed en zal in het voorjaar van 1966 in druk verschijnen bij de Uitgeverij Mouton & Co te 's-Gravenhage.

De heer Blok schreef een artikel over „Toponymische gegevens over Merovingisch-Karolingisch Midden- en West-Nederland” in: Frankisch, Merovingisch, Karolingisch, studies onder redactie van Prof. Dr. A. Weijnen (Assen 1965). Tevens schreef hij in „Namenforschung. Festschrift für Adolf Bach (Heidelberg 1965)” een artikel over: „Probleme der Flussnamenforschung in den alluvialen Gebieten der Niederlande” en in het Tijdschrift van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap, jaargang 1965” over: „Iets over toponymie en geografie”.

In „Historiunculae”, uitgave ter gelegenheid van het 7e lustrum van de vereniging van studenten in de geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, Kleio, schreef de heer Rentenaar een artikel over „Overmate ten zuiden van de Oude Maas in de Middeleeuwen”.

In het tijdschrift „Driemaandelijke Bladen” 16e jaargang no. 4 schreef de heer Buitenhuis een artikel over „Kernnamen” en in hetzelfde tijdschrift, 17e jaargang no. 3 over „Kernnamen en immigratie in Drente”.

Van de buitenlandse bezoekers, die dit jaar het bureau bezochten, mogen worden genoemd: Prof. Dr. H. Draye (Leuven), Dr. M. Gysseling (Sint-Amansberg) en Prof. Dr. H. Wesche (Göttingen).

De heer Blok heeft zich, naast de hierboven vermelde werkzaamheden, dit jaar weer beziggehouden met de beantwoording van talrijke verzoeken om inlichtingen op toponymisch gebied, terwijl de heer Buitenhuis veelal de verzoeken om inlichtingen op anthroponymisch gebied beantwoordde.

De heer Rentenaar heeft het werk aan het register op Van Mieris' Groot Charterboek voortgezet. Daarnaast heeft hij zich beziggehouden met de problemen rondom de vestigingsgeschiedenis van Westelijk Nederland. Hij vertegenwoordigde het bureau bij enkele vergaderingen van de commissie voor de straatnaamgeving in Amsterdam-Noord.

Ook dit jaar heeft de heer Buitenhuis weer aandacht besteed aan het verzamelen van de veldnamen. Naast de correspondentie met verschillende medewerkers die aan het einde van het verslagjaar nog met het verzamelen van veldnamen bezig waren, werden lijsten, kaarten of fiches ontvangen van de navolgende medewerkers: mevr. H. J. Andreae-de Ruyter van Steveninck (Assen) voor verschillende

plaatsen in Drente, G. Boot (Deventer) voor de gemeente Voorst, B. Bosma (Berlikum), A. G. van Dalen voor de Lijmers, H. Dolmans (Meersen), G. Engels (Helden), D. L. de Jong (Nieuw-Helvoet), D. W. Kobes (Sinderen), F. Kragt Hzn (Vleuten) voor verschillende plaatsen op de noordwest-Veluwe, S. C. H. Leenheer (Rijnsburg), E. Zandstra (Epe) en mevr. A. van Zomeren (Wapse). Bijzondere vermelding verdient daarnaast het initiatief van Dr. C. C. W. J. Hijszeler, directeur van het Rijksmuseum Twente te Enschede, die met een groep Twentenaren begonnen is met het verzamelen van veldnamen in dat deel van Twente dat niet bewerkt is door wijlen de heer B. H. Hommen. Tevens dient hierbij vermelding gemaakt te worden van een groep medewerkers in Ommen en een groep in Hardenberg, die in deze gemeenten aan het werk zijn gegaan.

De heer C. D. Nagtglas heeft het verzamelen van de veldnamen in Noord-Holland, buiten West-Friesland, dank zij de medewerking van de Gemeentelijke Sociale Dienst van de gemeente Amsterdam, ook dit jaar weer kunnen voortzetten. Zo heeft hij de namen van de polder Geestmerambacht-Noord geheel op kaart gebracht en geficheerd. Tevens is hij begonnen met de polders in het gebied van Waterland en de Zaanstreek.

De voorraad veldnamen op lijsten, kaarten en fiches is gestegen tot ruim 120.000. Het dupliceren en systematiseren van het veldnamenregister op fiches werd ook dit jaar voortgezet door mevr. Legger-Lammertsma. De grote hoeveelheid te dupliceren fiches noodzaakte tot het tijdelijk aanstellen van mevr. M. J. Swijter-Roks. Helaas was zij, door het aanvaarden van een nieuwe werkkring, na enige maanden genoodzaakt dit werk te staken. Mevr. Legger hoopt eind 1966 met het dupliceren en alfabetiseren van het thans aanwezige materiaal gereed te komen.

Het bewerken van de Nederlandse familienamen uit het materiaal van de volkstelling 1947 is ook dit jaar aan het Ministerie van Justitie voortgezet. Daar het moeilijk bleek daarvoor geschikte arbeidskrachten aan te trekken, kon dit werk slechts langzaam vorderen. Wel waren aan het einde van het verslagjaar van alle provincies de namen per gemeente geteld. De voor de provincies Gelderland, Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant samen te stellen frequentielijsten konden echter nog niet worden gereed gemaakt, daar de gemeentelijsten aan het Naamkundebureau eerst nog gecontroleerd moeten worden aan de hand van de aldaar berustende originele fiches van de volkstelling. Ook hierbij speelt het personeelstekort

voor de voortgang van dit werk een belangrijke rol. Toch kon het deel Zeeland, met een inleiding van Dr. P. J. Meertens, geheel gereed gemaakt worden voor de druk en aan het einde van het verslagjaar aan de uitgever worden toegezonden. Het deel van de provincie Utrecht zal in het voorjaar van 1966 eveneens voor de druk gereed komen. De heer Buitenhuis is begonnen de frequentielijst van de provincie Overijssel — samengesteld door de heer C. F. A. Beretta — te controleren en voor de druk gereed te maken. De commissie hoopt dit deel in het najaar van 1966 te kunnen doen verschijnen.

Nu de heer Beretta door hoge ouderdom niet meer in staat is zijn werkzaamheden aan het repertorium voort te zetten, verheugt het de commissie Mr. H. U. Thoden van Velzen bereid gevonden te hebben geheel belangeloos de familienamen van de gemeente Amsterdam te tellen en op lijsten te brengen. De commissie is de heer Thoden van Velzen bijzonder erkentelijk voor zijn medewerking.

Op 12 juli had de heer Blok een bespreking met enkele leden van de Stichting Onderwijstentoonstelling te 's-Gravenhage, waarin nagegaan werd of en in hoeverre de naamkunde, door beschikbaarstelling van het materiaal van het bureau, daarin betrokken kan worden. De besprekingen hierover zijn in dit verslagjaar nog niet afgesloten.

De bibliotheek van het bureau werd door aankoop en schenking opnieuw in belangrijke mate uitgebreid. De namen van de schenkers zijn in de bijlage vermeld. Ook de kaartenverzameling, die aan de zorgen van de heer Rentenaar is toevertrouwd, kon worden uitgebreid, o.a. met de tot nu toe verschenen bladen van de Bodemkaart van Nederland (schaal 1 : 50.000) en de Hoogtekaart van Nederland (schaal 1 : 10.000).

Door bemiddeling van de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Defensie ontving het bureau opnieuw een aantal bladen van de chromo-topografische kaarten des Rijks (schaal 1 : 25.000) van de Topografische Dienst te Delft. Door bemiddeling van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ontving het bureau wederom een aantal kaarten van de nieuwe uitgave van de Waterstaatskaart van Nederland.

Van de Stichting voor Bodemkartering te Bennekom mocht het bureau dit jaar wederom enkele kaarten met een groot aantal veldnamen ontvangen.

De bibliotheek en de verzamelingen van het bureau werden ook

nu weer ter plaatse door velen geraadpleegd, waarbij de ambtenaren dikwijls tijdrovende assistentie verleenden. Door het zeer nijpende ruimtegebrek op het bureau wordt deze dienstverlenende taak vrijwel onmogelijk. Aangezien ook de werkzaamheden van de ambtenaren door het ruimtegebrek zeer gehinderd worden, dringt de commissie er met klem op aan dat zo spoedig mogelijk een oplossing wordt gevonden voor een behoorlijke huisvesting van het bureau.

Namens de Commissie voor Naamkunde (Toponymie en Anthroponymie) der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen:

S. J. FOCKEMA ANDREAE, *voorzitter*

D. P. BLOK, *secretaris*

BIJLAGE

Lijst van personen en instanties, die in 1965 publikaties schonken aan het Naamkundebureau:

Prof. Dr. A. J. Bernet Kempers, Bibliotheek van de Universiteit van Tirana, Dr. D. P. Blok, Ir. Z. van Doorn, J. J. van Dijck, Drs. H. B. M. Essink, Gemeentebestuur van Bloemendaal, Gemeentebestuur van Vlissingen, Gemeentebestuur van Zundert, Drs. T. Hoekema, Nalatenschap mevr. Dr. A. R. Hol (Ingen), R. Hornby, Katholieke Centrale voor Lectuurvoorziening, Drukkerij Mariënkroon, Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland, Rijksarchief in de provincie Utrecht, Algemene Dienst van de Rijkswaterstaat, Dr. J. van der Schaar, Stichting voor Bodemkartering en de Topografische Dienst.